

PRZEDSZKOLE IM. KRASNALA HAŁABAŁY
ul. Nowowiejska 23
64-530 KAŻMIERZ

ZABAWA W CZYTANIE

**PROGRAM WCZESNEJ NAUKI CZYTANIA DLA DZIECI TRZY,
CZTERO I PIĘCIOLETNICH**

OPRACOWAŁY:

mgr Violetta Bączyk

mgr Jolanta Siuda- Lenzion

SPIS TREŚCI:

Wprowadzenie	3
Rozdział 1 Krótka charakterystyka wykorzystanych metod nauki czytania w programie	4
1.1 Metody syntetyczne	4
1.2 Metody analityczne	4
1.3 Metody analityczno- syntetyczne	4
1.4 Metody globalne	5
1.5 Innowacyjne metody nauki czytania	5
1.5.1 Metoda Glena Domana	5
1.5.2 Metoda Ireny Majchrzak	6
Rozdział 2 Cele programu	7
2.1 Cele ogólne	7
2.2 Cele operacyjne	7
Rozdział 3 Procedury osiągnięcia celów.....	9
Rozdział 4 Działania edukacyjne	10
Rozdział 5 Proponowane wyrazy do globalnego czytania uwzględniające tematykę kompleksową	12
Rozdział 6 Przykładowe zabawy logopedyczne wspomagające proces mówienia i czytania ..	15
6.1 Ćwiczenia usprawniające narządy mowy	15
6.2 Ćwiczenia artykulacyjno- słuchowe	16
Rozdział 7 Przykładowe zabawy z kinezylogii edukacyjnej wspomagające czytanie	19
7.1 Ćwiczenia przekraczające linię środka	19
7.2 Ćwiczenia energetyzujące	20
7.3 Ćwiczenia wydłużające	20
Rozdział 8 Zabawa w czytanie w poszczególnych grupach wiekowych 3, 4, 5 – letnich	21
8.1 Dzieci 3-letnie	21
8.2 Dzieci 4-letnie	23
8.3 Dzieci 5- letnie	26
Rozdział 9 Ewaluacja programu.....	29
Bibliografia.....	31

WPROWADZENIE

Specyfika rozwoju i uczenia się dziecka w wieku przedszkolnym polega m.in. na tym, że uczy się ono spontanicznie w różnych sytuacjach, często przypadkowo i mimowolnie. Jest to tzw. **uczenie się okazjonalne**.

Niezaprzeczalnie zabawa jest podstawowym rodzajem działalności tego wieku, więc i ona towarzyszyć powinna nauce czytania.

Pomysł realizacji programu podsunęła nam literatura książki Ireny Majchrzak dotycząca nauki czytania dzieci od najmłodszych lat. W praktyce pedagogicznej okazało się, że ćwiczenia proponowane przez autorkę przynoszą nieoczekiwane rezultaty w grupie dzieci cztero i pięcioletnich. Postanowiliśmy wykorzystać potencjał dziecięcego umysłu i stworzyć dla nich program, który pozwoli im od najmłodszych lat bawić się w czytanie, by w efekcie zapoznać się z światem pisma.

Chcemy spełnić dziecięce oczekiwania i uczynić czytanie procesem ciekawszym. Uwzględniając indywidualne potrzeby i możliwości dzieci postanowiliśmy dokonać przeglądu dotychczas stosowanych koncepcji i wybrać z nich, naszym zdaniem, najatrakcyjniejsze i najskuteczniejsze dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Mamy nadzieję, że zabawa w czytanie będzie wspieraniem rozwoju dzieci, a nie celem samym w sobie. Dużym sukcesem dla nas będzie uśmiech na twarzy dziecka przy poznawaniu kolejnych tajemnic pisma.

Proponowany program nauki czytania w zabawie dla dzieci trzy, cztero i pięcioletnich, należy traktować, jako naszą próbę adaptacji metod globalnych i analityczno- syntetycznych. Zakładamy, że działania te służyć będą wydłużeniu nauki czytania i pozostawią dzieciom więcej czasu na doskonalenie samej techniki czytania, a także przyczynią się do postępów w czytaniu ze zrozumieniem.

ROZDZIAŁ I

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA WYKORZYSTANYCH METOD NAUKI CZYTANIA W PROGRAMIE

Metodą w nauce czytania nazywamy zespół teoretycznie uzasadnionych działań, których celem jest opanowanie tej umiejętności. Istnieje wiele metod nauki czytania.

W naszym programie wyróżniamy wszystkie znane nam metody nauki czytania. Jednakże nie dokonujemy tu całościowego opisu tych metod. Bliżej charakteryzujemy dwie metody, które były dla nas inspiracją i wzorem do opracowania programu.

Najczęściej stosowana kwalifikacja tychże metod obejmuje cztery podstawowe grupy:

1.1 METODY SYNTETYCZNE – koncentrujące się na opanowaniu umiejętności czytania w aspekcie technicznym, ich celem jest osiągnięcie sprawności czytania; polegają na przechodzeniu od elementu (litera, dźwięk) do całości (wyraz, zdanie)

- m. alfabetyczna
- m. fonetyczna
- m. sylabowa

1.2 METODY ANALITYCZNE- koncentrują się na rozumieniu czytanych tekstów, polegają na prezentowaniu w nauce czytania jednostek językowych, mających określone znaczenie, łączą one analizę słuchową z analizą wzrokową

- m. wyrazowa
- m. zdaniowa

1.3 METODY ANALITYCZNO- SYNTETYCZNE- łączą one poznane i wyodrębniane z wyrazów liter ze składaniem nowych wyrazów z poznanych liter, w metodach tych kształci się równolegle techniczna umiejętność czytania i rozumienie tekstu

- m. analityczno- syntetyczna o charakterze wzrokowym
- m. analityczno- syntetyczna o charakterze funkcjonalnym

1.4 METODY GLOBALNE- tutaj wyraz, część zdania lub zdanie, są poznawane na podstawie ich wyglądu ogólnego, czyli jako całościowy obraz graficzny, najważniejsze jest znaczenie tekstu, a nie formalna strona czytania

- m. barwno- dźwiękowa Heleny Matery
- m. fonetyczno-litero-barwna Bronisława Raclawskiego
- m. Dobrego Startu Marty Bogdanowicz

1.5 INNOWACYJNE METODY NAUKI CZYTANIA – zakładające, iż proces czytania winien być zabawą i spontaniczną działalnością dziecka

1.5.1 METODA GLENA DOMANA

U jej podstaw leży globalna nauka czytania. Metoda przeznaczona jest dla dzieci poniżej piątego roku życia, dla małych dzieci, zacząć ją stosować można już u noworodka.

Doman twierdzi, iż „*im więcej informacji wchłonie dziecko poniżej piątego roku życia, tym więcej ich zapamięta*”. Autor w swej koncepcji proponuje specjalną ścieżkę czytania, która składa się z 5 etapów:

- pojedyncze słowa
- wyrażenia dwuwyrzowe
- proste zdania
- rozbudowane zdania
- książki.

Metoda polega na organizowaniu z dziećmi tzw. sesji, podczas których w szybkim tempie, głośno odczytuje się słowo z tzw. Karty migawkowej, napisanej czerwonym, a w późniejszej fazie czarnym drukiem. Doman podkreśla znaczenie systematyczności i atmosfery zabawy. „*Im więcej zabawy, tym więcej nauki*” – zaznacza.

Ważny jest „układ sił” w zabawie w czytanie, najlepiej, by był to układ jeden na jeden, czyli matka i dziecko.

Ogromną rolę w tej koncepcji, prócz doskonalenia kompetencji językowych, odgrywa oddziaływanie na analizatory wzroku i słuchu, a także rozwijanie spostrzegawczości, co staje się później niezbędne dla dziecka przy poznawaniu sylab, liter i ich różnicowaniu.

Przenosząc tę propozycję nauki czytania na warunki edukacji przedszkolnej i uwzględniając specyfikę czytania z całą grupą, ważne wydaje się, aby sesje czytania wplatać w różne formy działalności dzieci i wiązać je z realizowaną tematyką kompleksową.

Z metody Domana wybrałyśmy do programu trzy pierwsze etapy proponowanej przez autora ścieżki czytania.

1.5.2 METODA IRENY MAJCHRZAK

Metoda dotyczy dziecięcej inicjacji w tajemniczy świat pisma, przy wykorzystaniu imienia dziecka. Irena Majchrzak sugeruje, że dziecko, przez własne imię, z którym się utożsamia, rozbudzi swoje zainteresowanie pismem, pisaniem i czytaniem.

W tej koncepcji, zabawy i gry są wspólne dla wszystkich, w których jednak każdy działa z innym materiałem. Metoda ma charakter analityczno- syntetyczny, a zestawy obrazkowo- słowne pomagają w percepcji tekstu na bazie poznanych liter.

Według Ireny Majchrzak nauka rozpoczyna się od czytania globalnego własnego imienia, a dziecko jednocześnie dostrzega różnicę między kształtem poszczególnych liter w zapisie własnego imienia. Autorka podkreśla, że dziecko uczy się liter poprzez obserwację. W związku z tym po inicjacji z imionami następują kolejne etapy nauki czytania:

- ściana pełna liter
- targ liter
- nazywanie świata.

Akt inicjacji to magiczny gest wprowadzający nawet trzyletnie dziecko w świat pisma. Dziecko doświadcza, że coś może być wyrażone za pomocą pisma. Odbiera przekaz, że ono samo może być niejako napisane i przeczytane, że ono samo w pewnym sensie składa się z liter. W ten sposób zostaje wprowadzone w krąg komunikacji, której narzędziem jest pismo. Kartka z imieniem wprowadza je w świat znaczeń. Akt inicjacji to „skok” w pismo. Nauczyciel odsłania dziecku alfabetyczną istotę jego imienia. Każde dziecko otrzymuje inne słowo, które mu przynależy (Irena Majchrzak nazywa ten moment nie nauką, ale darem pisma, bo darem może być tylko to, co osobiste).

Z metody Ireny Majchrzak do naszego programu włączone zostały wszystkie etapy nauki czytania tj.: inicjacja z imionami, ściana pełna liter i nazywanie świata.

ROZDZIAŁ II

CELE PROGRAMU

2.1 CELE OGÓLNE

- stwarzanie warunków do wykorzystania tkwiących w dziecku możliwości intelektualnych,
- stymulowanie rozwoju aktywności dzieci poprzez prowadzenie różnorodnych ćwiczeń i zabaw prowadzących do nabycia umiejętności czytelnich,
- wyzwalanie pozytywnych emocji wpływających na rozwinięcie zainteresowania kodem literowym,
- rozbudzenie wiary dziecka we własne możliwości,
- całościowe rozpoznawanie wyrazów,
- kształtowanie wszystkich zmysłów,
- wzbogacanie słownika,
- rozwijanie mowy komunikatywnej,
- stymulowanie aktywności,
- kształtowanie postawy kreatywnej,
- włączanie rodziców do procesu czytania,

2.2 CELE OPERACYJNE

Dziecko potrafi:

- odczytać własne imię i rozpoznać je wśród innych,
- dokonać syntezy własnego imienia z sylab bądź z głosek,
- odczytać imię kolegi,
- ułożyć swoje imię z rozsypanki literowej wg wzoru lub z pamięci,
- odszukać i zaznaczyć wskazane przez nauczycielkę litery w swoim imieniu,
- rozpoznać litery alfabetu,
- dokonać analizy i syntezy wyrazu,

- podzielić wyraz na sylaby,
- wyróżnić głoskę w nagłosie i wygłosie,
- globalnie rozpoznać nazwy wyrazów,

ROZDZIAŁ III

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Program edukacji przedszkolnej „Zabawa w czytanie” pozwala nauczycielowi zadbać o optymalny rozwój wychowanka, stwarza możliwość uwzględniania jego indywidualnych preferencji, wyzwala aktywność dziecka.

Korzystając z niniejszego programu nauczyciel przedszkola może posługiwać się bogatym i różnorodnym repertuarem metod zarówno tradycyjnych, jak i nowoczesnych.

Nauczyciel dokonuje doboru metod i form pracy w zależności od ich skuteczności i znaczenia dla rozwoju dziecka, jego potrzeb, zainteresowań i upodobań, poziomu rozwoju, możliwości dzieci, rodzaju sytuacji edukacyjnej, materiału edukacyjnego itd.

Osiągnięcie założonych celów realizujemy poprzez zabawę, zaciekawienie dzieci nauką czytania, ciekawe zabawy poznawania liter. W metody wpleciony jest czynnik zabawowy. W tym wieku bowiem motywacje zabawowe skłaniają dzieci do wysiłków, których wynikiem jest uczenie się. Organizując proces edukacyjny, pamiętać należy, aby zabawa była dla dzieci nauką, a nauka zabawą.

Proces edukacyjny stymuluje rozwój dziecka jeżeli tworzy się warunki do ujawnienia jego możliwości rozwojowych oraz odpowiednio wyposażone miejsca. W wyznaczonych miejscach powinny znajdować się materiały do zabaw np.: książeczki dla dzieci, czasopisma dziecięce, albumy, atlasy, słowniki, obrazki, układanki, gry, loteryjki, książeczki z serii „Słoneczne przedszkole”.

Na sukces edukacyjny wpływ będzie miała także atmosfera życzliwości, osobowość nauczycielki, jej sposób kontaktu i komunikowania się z dziećmi oraz styl pracy.

ROZDZIAŁ IV

DZIAŁANIA EDUKACYJNE

L.p	ETAPY	SYTUACJE EDUKACYJNE	ŚRODKI DYDAKTYCZNE	UWAGI
1.	GLOBALNE CZYTANIE WYRAZÓW	INICJACJA Z IMIONAMI DZIECI	Kilka kompletów wizytówek z imionami	Wizytówek używamy zamiast znaczków rozpoznawczych np. w szatni, w łazience, podpisując prace dzieci itp.
			Ścienne wizytówki dzieci	Umieszczamy je na ścianie w taki sposób, aby dziecko stojąc pod wizytówką, nie zasłaniało jej. Można wykorzystywać podczas sprawdzania obecności dzieci lub w zabawach ruchowych.
		SESJE CZYTANIA	Karty migawkowe z wyrazami wg tematyki kompleksowej	Zacynamy od tematów najbliższych dziecku, czyli dotyczących ich samych i najbliższego otoczenia.
		NAZYWANIE ŚWIATA	Wyrazy do etykietowania sprzętu w sali	Podpisujemy przedmioty w sali np. tablica, okno, biurko, zegar itp.
Zestaw obrazków, podpisy do obrazków	Gromadzenie i przygotowywanie wspólnie z dziećmi kart, obrazków z różnych źródeł. Wykorzystywanie gotowych pomocy dostępnych w przedszkolu.			

			Kącik czytelniczy	Założenie kącika na początku zabawy w czytanie. Stopniowe uzupełnianie go o poznawany materiał.
2.	CZYTANIE ANALITYCZNO- SYNTETYCZNE	ŚCIANA PEŁNA LITER	Alfabet naścienny	Wizualizacja alfabetu na ścianie- litery drukowane wielkie i małe.
			Alfabet ruchomy	W postaci kartoników, klocków, w kąciku czytelniczym, wykorzystywany w zabawach.
		ZABAWY I ĆWICZENIA FONETYCZNE	Koperty z literami imienia każdego dziecka	Koperta powinna być podpisana. Litery w kopercie służą do układania imienia wg wzoru.
			Koperty z wyrazami podzielonymi na sylaby lub głoski	Wyrazy podzielone na sylaby lub głoski są dzieciom znane. Wykorzystywać pomoc dydaktyczną - obrazki sylabowe.
			Układanki, gry, rebusy	Wykorzystywanie gotowych pomocy, tworzenie nowych.
			Kącik czytelniczy	Głośnie czytanie dzieciom tych samych utworów wierszowanych znanych autorów poezji dziecięcej m.in. J. Tuwima, J. Brzechwy, M. Konopnickiej, W. Chotomskiej. Wzbogacanie go przez cały okres zabawy w czytanie o nowe pomoce, a także ulubione pozycje książkowe.

ROZDZIAŁ V

PROPONOWANE WYRAZY DO GLOBALNEGO CZYTANIA UWZGLĘDNIAJĄCE TEMATYKĘ KOMPLEKSOWĄ (SESJE CZYTANIA)

Poniżej zaprezentowałyśmy przykładowe tematy kompleksowe i wyrazy do globalnego czytania, które można wykorzystać na poszczególnych zajęciach. Wyrazy powinny nie tylko być raz pokazane i odczytane dzieciom, ale winny przez cały okres trwania danego tematu być przedmiotem zabaw z dziećmi.

L.p	TEMATYKA KOMPLEKSOWA	WYRAZY DO CZYTANIA
1.	Ja w grupie rówieśniczej.	<i>Wszystkie imiona dzieci w grupie np. Kasia, Ania, Kuba, Ola, Marcin, Szymon, kolega, koleżanka, pani</i>
2.	Moje przedszkole	<i>PRZEDMIOTY: okno, drzwi, krzesło ,kuchnia, sala, ubikacja, meble, tablica, telewizor, wieża, stół, ściana; ZABAWKI: kredki, farby, plastelina, klocki, lalka, wózek, auto, miś, układanka, maskotka, piłka, gra, wiaderko, łopatka, skakanka;</i>
3.	Moja rodzina	<i>Mama, tata, babcia, dziadek, siostra, brat, ciocia, wujek, kuzyn, kuzynka</i>
4.	Bezpieczeństwo na drodze	<i>Znak, policjant, przejście dla pieszych, lizak, samochód, sygnalizator świetlny, piesi;</i>

5.	Moje ciało	<i>Głowa, włosy, oko, nos, usta, język, ucho, szyja, ramię, ręka, dłoń, palce, noga, kolano, stopa, plecy, brzuch</i>
6.	Co jemy?	<i>WARZYWA: marchew, pietruszka, seler, por, cebula, rzodkiewka, kapusta, salata, koper, burak, papryka, ziemniak, szczypiorek, kalafior, pomidor, ogórek, kalarepa;</i>
		<i>OWOCE: jabłko, gruszka, śliwka, wiśnia, truskawka, arbuz, czereśnia, porzeczka, malina, jagoda, kiwi, pomarańcza, banan, cytryna, mandarynka</i>
7.	Zwierzęta	<i>Leśne: wiewiórka, zając, wilk, lis, dzik, sarna, jelen, niedźwiedź, jeź</i>
		<i>Gospodarstwa domowego: pies, kot, mysz, kura, kaczka, gęś, indyk, królik, krowa, koza, koń, świnia, owca;</i>
8.	Ptaki	<i>Jaskółka, bocian, kos, kukułka, skowronek, wróbel, sikorka, wrona, gawron, sroka, słowik, gil</i>
9.	W co się ubieramy?	<i>Sweter, bluzka, spodnie, spódnica, sukienka, piżama, kurtka, płaszcz, czapka, szalik, rękawiczki, buty, kapcie, rajstopy, skarpetki</i>
10.	Tradycje świąteczne	<i>Boże Narodzenie: gwiazda, choinka, bombki, łańcuch, anioł, opłatek, wigilia, dzieciątko, żłóbek, jemiola, sianko, prezent, lampki, ozdoby</i>

		<i>Wielkanoc: zajac, koszyk, jajko, szynka, babka, kielbasa, baranek, święconka, pisanka, mazurek</i>
11.	Czas	<i>Rok, pory roku, wiosna, lato, jesień, zima, miesiąc (nazwy), tydzień(nazwy), dzień, noc, godzina, minuta, sekunda</i>
12.	Kwiaty	<i>Tulipan, bez, konwalia, przebiśnieg, krokus, sasanka, róża, stokrotka, fiołek, narcyz</i>
13.	Zawody	<i>Piekarz, kucharz, adwokat, nauczyciel, lekarz, pielęgniarka, elektryk, ogrodnik, informatyk, dyrektor, stomatolog, krawiec, fryzjer, doktor</i>
14.	Łąka	<i>Bocian, żaba, trawa, kwiaty, motyl, gąsienica, ślimak, mucha, osa, pszczoła, biedronka, mrówka,</i>
15.	Drzewa	<i>Dąb, kasztanowiec, klon, brzoza, lipa, leszczyna, buk, jarzębina, jabłoń, grusza, śliwa,</i>
16.	Kolory	<i>Czerwony, zielony, żółty, niebieski, różowy, pomarańczowy, czarny, biały, fioletowy, brązowy</i>
17.	Higiena	<i>Mydło, szczotka, pasta, ręcznik, gąbka, szampon, grzebień, balsam, chusteczka</i>

ROZDZIAŁ VI

PRZYKŁADOWE ZABAWY LOGOPEDYCZNE WSPOMAGAJĄCE PROCES MÓWIENIA I CZYTANIA

Logopedia jest nauką o kształtowaniu prawidłowej mowy, jej zaburzeniach i sposobach ich leczenia. Jest nauką praktyczną, rozwija się na pograniczu kilku dyscyplin naukowych: językoznawstwa, foniatry, neurofizjologii, psychologii i pedagogiki.

Do zadań logopedii należy:

- kształtowanie prawidłowych czynności mowy u dzieci(profilaktyka logopedyczna));
- usuwanie zaburzeń mowy(diagnostyka, terapia logopedyczna);

6.1 Ćwiczenia usprawniające narządy mowy:

- **ćwiczenia żuchwy: opuszczanie i unoszenie żuchwy ku górze, ruchy do przodu i do tyłu**
 - „jedzie konik”- dzieci naśladują odgłos jadącego konika- kłaskanie
 - **krowa na łące**- dzieci naśladują przeżuwanie trawy mlaskając przy tym językiem
 - **gra na trąbce**- dzieci naśladują grę na trąbce- tra ta ta
- **ćwiczenia warg:** wysuwanie i spłaszczanie warg związanych: cmokanie, dmuchanie przez wargi w kształcie dzióbka, nadymanie policzków, powolne wypuszczanie powietrza ustami lub nosem
 - **letni wiatr**- dzieci stoją w kole, nauczycielka porusza patyczkami, na których ma nawinięte niebieskie wstążki, zadaniem dzieci jest maszerować za wiatrem i naśladować jego szum: szu-szu-sza-sza-sze-sze-szo-szo-sz
 - **wąchanie kwiatków**- na dywanie rozłożone są papierowe kwiaty, dzieci wąchają kwiaty wciągając powietrze nosem i powoli wypuszczając je robią wydech

- **całuski do lusterka-** dzieci wysuwają wargi do przodu całując lusterko
- **ćwiczenia języka-** wysuwanie i chowanie języka, przesuwanie języka od kącika do kącika warg, wysuwanie języka na brodę, oblizywanie dolnej i górnej wargi, unoszenie języka w kierunku nosa, wypychanie językiem policzków, klaskanie językiem
- **lalka w operze-** dzieci naśladują śpiewanie la, la lo, lo
- **języczek- wędrowniczek-** nauczycielka opowiada pokazując ruchy języka, dzieci mają przed sobą lusterko, naśladują ruchy:

Język wybrał się na wycieczkę do lasu. Pojechał tam na koniku (mlaskanie językiem- naśladowanie konia). Na łące zostawił konia (prrr). Następnie rozejrzał się dokoła (język ruchem okrężnym oblizuje wargi, dolną i górną). Potem poszedł do lasu (język chowamy w głąb jamy ustnej). Przeszedł las wzdłuż (język przesuwamy po podniebieniu w stronę jamy gardłowej) i wszerek (przesuwamy językiem za zębami dolnymi i górnymi). A wtedy już przedarł się za gęstwinkę krzewów i drzew (język przeciskamy przez zaciśnięte zęby górne i dolne). Zauważył, że zrobiło się ciemno. Rozejrzał się w prawo i w lewo, spojrział w górę i w dół (język przesuwamy z jednego końca ust do drugiego, od ucha, do ucha, potem sięgamy nim nosa i brody). Wsiadł na konia i odjechał do domu (klaskanie).

6.2 Ćwiczenia artykulacyjno- słuchowe

- **powtarzanie wyrazów dźwiękonaśladowczych-** dzieci naśladują podany przez nauczycielkę wyraz dźwiękonaśladowczy powtarzając go kilka razy

Przyjaciele z podwórka- historyjka.

Kasia zaprosiła dzieci, aby poznały jej przyjaciół z podwórka.

Na powitanie wyjrzał ze stajni konik Karusek:

iha iha...

Wesołe powitanie konika usłyszały pasące się opodal krowki:

muuu muuu...

<i>Z chlewiska odezwały się ciekawskie świnki:</i>	<i>kwi kwi...</i>
<i>Koza Siwulka pokiwała różkami do dzieci:</i>	<i>meee meee...</i>
<i>Kaczki maszerują nad staw, rozmawiając ze sobą:</i>	<i>kwa kwa ...</i>
<i>Stary baran spogląda groźnie na wszystkich ze swojej zagrody:</i>	<i>bee bee...</i>
<i>Obrażony indor wykrzykuje:</i>	<i>gul gul</i>
<i>Spłoszone kurki wołają głośno:</i>	<i>ko ko ...</i>
<i>Wszystkich stara się uspokoić kogut Pięknopiórek</i>	<i>kukuryku...</i>
<i>Z daszku werandy spogląda na podwórku kotek mruček:</i>	<i>miau miau...</i>
<i>Spłoszone zwierzęta uspokoił dopiero piesek Burek</i>	
<i> i na podwórku zapanował porządek:</i>	<i>hau hau...</i>
<i>Dzieci przegnały wszystkie zwierzęta:</i>	<i>pa pa...</i>
<i>Pomaszerowały do przedszkola:</i>	<i>tup tup...</i>

- **rozwiązywanie zagadek**

Choć się zielonej trawy naje, to jednak białe mleko daje. (krowa)
 Nie gryzą choć zęby mają, ogrodnikom pomagają. (grabie)
 Najlepszym lekarzem złamanego ołówka jest... (temperówka)
 Wisi w łazience, wycierasz nim ręce. (ręcznik)

- **sluchanie wierszyków i ich powtarzanie**

Kangur

*Jakie pan ma stopy duże,
 Panie kangurze!
 Wiadomo- dlatego kangury
 W skarpetach robią dziury.*

J. Brzechwa

- **rymowanki** - dwa komplety obrazków; wyznaczone dziecko podaje nazwę wybranego obrazka z jednego kompletu, a pozostałe dzieci szukają w drugim komplecie podobnie brzmiącej nazwy, potem oba obrazki umieszczają obok siebie.

- **złośliwe echo** - zabawa w parze nauczyciel- dziecko; nauczycielka podaje przymiotniki, zadaniem- dziecka będzie odpowiadanie wyrazem o znaczeniu przeciwnym, np. czarny - biały, słodki - gorzki, mały - duży, dobry - zły, itp.

ROZDZIAŁ VII

PRZYKŁADOWE ZABAWY Z KINEZJOLOGII EDUKACYJNEJ WSPOMAGAJĄCE CZYTANIE

Kinezyjologia jest nauką o związkach ruchu ciała z organizacją i funkcjonowaniem mózgu.

Celem kinezyjologii jest przekazywanie wiedzy i narzędzi do wykorzystania potencjału naszego umysłu, byśmy mogli z łatwością i w naturalny sposób uczyć się, rozwijać i zachować zdrowie.

Kinezyjologia Edukacyjna uczy i przedstawia w praktyce możliwość wykorzystania naturalnego ruchu fizycznego, niezbędnego do organizowania pracy mózgu i ciała w celu zdobywania nowych doświadczeń (uczenia się) i twórczej samorealizacji.

Poprzez wykonywanie ćwiczeń k.e. wspieramy różne poziomy funkcjonowania m.in. usprawnienie wzroku, słuchu, ruchu, trudności z czytaniem i pisanem, brak koncentracji, motywacji.

Poniżej prezentujemy ćwiczenia, które wspomagają proces uczenia czytania i koncentracje uwagi.

7.1 ĆWICZENIA PRZEKRACZAJACE LINIĘ ŚRODKA

- **ruchy naprzemienne** – prosimy dzieci, by wykonały ruchy naprzemienne (podnieś kolano i dotknij nim przeciwną dłoń lub łokieć), ćwiczenie można wykonać z tyłu ciała krzyżując rękę i przeciwległą nogę. Można je wykonywać przy muzyce, lub śpiewie
- **leniwe ósemki**- na dużym arkuszu papieru lub na tablicy nauczyciel rysuje dużą leniwą ósemkę (znak nieskończoności), rozpoczynając od środka ósemki i rysuje ją w stronę lewą do góry. Ważne by głowę trzymać prosto, a oczami podążać za ósemką .

Następnie prosimy dzieci, by przywitały się z ósemką, wodząc palcem za jej konturami. Dzieci mogą też same rysować leniwe ósemki różnymi kolorami

- **kołyska** usiądź na podłodze, odchyl się do tyłu, ręce ugięte w łokciach, podeprzyj się na przedramionach. Wykonuj ruchy zgiętymi w kolanach nogami z jednej strony na drugą
- **oddychanie brzuszkiem** połóż ręce na brzuchu, weź wdech przez nos i rozpocznij długi wydech, wypuszczając powietrze krótkimi dmuchnięciami przez lekko otwarte usta. Oddychaj powoli, nadmuchując brzuch, jak balon.

7.2 ĆWICZENIA ENERGETYUJĄCE

- **kapturek myśliciela** chwyć palcami brzegi małżowiny usznej i odwijaj je na zewnątrz, zaczynając od góry i kończąc na dolnych płatkach. Masuj jednocześnie oboje uszu.
- **punkty równowagi** dotknij palcami jednej ręki punkt równowagi wyrostek kości za uchem i trzymaj go delikatnie. Drugą rękę umieść na pępku. Zmień ręce i powtórz to samo z punktem za drugim uchem.
- **punkty ziemi** końcami palców jednej ręki masuj punkt pod dolną wargą. Dłoń drugiej ręki połóż na górnej części kości łonowej. Wykonuj to ćwiczenie ze wzrokiem skierowanym w dół.

7.3 ĆWICZENIA WZDŁUŻAJĄCE

- **luźne skłony** usiądź wygodnie, skrzyżuj nogi w kostkach, pochyl się głęboko do przodu. Wyciągając ręce przed siebie. Z opuszczoną głową sięgaj rękoma jak najdalej przed siebie. Kołysz rękoma na boki.
- **zginanie stopy** usiądź, zegnij nogę w kolanie i połóż ją na kolanie drugiej nogi. Chwyć przyczepy początkowe i końcowe mięśni łydki i trzymaj je. Powoli poruszaj stopą zginaj ją i prostuj. Powtórz to samo drugą nogą.

ROZDZIAŁ VIII

ZABAWA W CZYTANIE W POSZCZEGÓLNYCH GRUPACH WIEKOWYCH 3, 4, 5 - LETNICH

Celem zabawy w czytanie jest to, by dziecko od pierwszej chwili nauki, rozumiało, co czyta, dlatego naukę czytania rozpoczyna się od imienia dziecka. Imię dziecka jest „kluczem”, który otwiera świat pisma.

Pracujemy wykorzystując 3 komplety wizytówek. Jeden wieszamy na ścianie obok alfabetu. Drugi przytwierdzamy do krzesełek dzieci, trzeci- służy do ćwiczeń.

8.1 DZIECI TRZYLETNIE

- **ROZMIESZCZENIE KARTEK Z IMIONAMI**

Imiona dzieci umieszczamy w sali w taki sposób, aby dziecko stojąc pod swoją wizytówką nie zasłaniało napisu. Imiona umieszczamy też na krzesełkach, w szatni, w łazience, zamiast znaczków rozpoznawczych. Prócz tego każde dziecko otrzyma podpisaną kopertę z literami swojego imienia do układania według wzoru i dużą wizytówkę do zabaw.

- **ZABAWY Z IMIONAMI**

Nauczyciel prowadzi urozmaicone zabawy mające na celu rozpoznanie imienia swojego i kolegów.

1. **Sprawdzanie obecności** - dzieci ustawiają się pod swoimi wizytówkami ściennymi. Puste miejsca oznaczają nieobecne osoby. Po pewnym czasie dzieci same będą zgłaszać, pod czyją wizytówką nikt nie stoi. Od czasu do czasu należy przewieszać wizytówki na inne miejsca.

2. **Moje imię**- dzieci siedzą na dywanie w kole, każde ma przed sobą kopertę z literami swego imienia i wizytówkę jako wzór. Zadaniem dzieci jest ułożenie swego imienia według wzoru.
3. **Imiona w parach** – dzieci siadają w parach naprzeciw siebie ze swoimi wizytówkami. Przedstawiając się sobie demonstrując wizytówkę: *Ja jestem Ania...* Następnie wymieniają się wizytówkami.
4. **Krzeselka w kole** - na oparciach dziecięcych krzesełek znajdują się imiona dzieci. Krzeselka, są ustawione w kręgu. Każdy siada na swoim i przygląda się, kto siedzi koło niego i na innych krzesłach. Następnie dzieci chodzą dookoła utworzonego kręgu i na dźwięk (np. tamburyna lub przerwę w muzyce) siadają na tym krzeselku, przy którym akurat się, zatrzymały. Próbują odgadnąć na czyim krześle siedzą
5. **Czyja wizytówka?** - kilka wizytówek ułożonych w ręce jak talia kart. Dziecko wybiera jedną i czyta, do którego kolegi ona należy.
6. **Znajdź swoje imię** - wizytówki rozrzucone na dywanie. Dzieci biegają, starając się je omijać. Na umówiony sygnał szukają i stają przy swoim imieniu
7. **Ciepło - zimno** - dzieci chowają wybraną wizytówkę. Jedno dziecko próbuje ją odnaleźć na podstawie podpowiedzi (typowych dla tej zabawy). Gdy odnajdzie *i* odczyta, wręcza ją danemu dziecku.
8. **Imiona - skreślanki** - nauczycielka na dużym arkuszu wypisuje imiona wszystkich dzieci biorących udział w zabawie. Dzieci kolejno podbiegają i flamastrem skreślają swoje imię. Do tej zabawy może posłużyć także tablica i gąbka. Można tę zabawę zamienić w grę w dwóch drużynach. Wygrywa ta, która pierwsza skreśli swoje imiona.
9. **Moje imię w alfabecie**- każde dziecko sprawdza, czy litery składające się na zapis jego imienia znajdują się w alfabecie wiszącym w sali.

- **SESJE CZYTANIA**

W ciągu roku zademonstrować dzieciom 10 – 15 słów sposobem migawkowym, to znaczy pokazywać dzieciom kartkę formatu A4 z napisanym wyrazem. Prezentujemy dzieciom napisany wyraz, czytając go na głos.

Można w tym celu wykorzystywać wyrazy do globalnego czytania, związane z tematyką kompleksową zamieszczone w programie.

Wszystkie zadania i polecenia nie mogą być wykonywane w stresujących sytuacjach. W sytuacjach problemowych dzieci powinny współpracować z rówieśnikami i nauczycielem.

8.2 DZIECI CZTEROLETNI

UWAGA: JEŚLI ROZPOCZYNAMY ZABAWĘ W CZYTANIE Z DZIECIAMI 4-LETNIMI, NA POCZĄTKU DZIAŁAMY TAK SAMO, JAK Z TRZYŁATKAMI DO PÓŁROCZA. NASTĘPNIE ROZPOCZYNAMY WPROWADZENIE WYRAZÓW DO GLOBALNEGO CZYTANIA Z WYKORZYSTANIEM ĆWICZEŃ ZAPROPONOWANYCH PONIŻEJ ORAZ WŁASNYCH ZAPROPONOWANYCH PRZEZ NAUCZYCIELKI.

- **ZABAWY Z IMIONAMI**

W przypadku dzieci czteroletnich zabawy te mogą mieć większy stopień trudności. Wykorzystywać zabawy tego typu dla dzieci trzyletnich, jak i zaproponowane poniżej:

1. **Kto za mną stoi** - kilkoro dzieci siedzi na krzesłach w kręgu, twarzą do środka i zamyka oczy. Następna grupa dzieci maszeruje wokół nich w takt: muzyki, trzymając swoje wizytówki. W momencie przerwania muzyki, maszerujące dzieci zatrzymują się za krzesłami siedzących, nie ujawniając się, a jedynie wysuwają im przed oczy swoją wizytówkę. Jeśli siedzące dziecko odczyta, kto za nim stoi, następuje zmiana ról. Wizytówki dzieci siedzących leżą pod krzesłkami.

2. **Uporządkuj imiona** - kilkoro dzieci siedzi w szeregu. Przed nimi leżą wizytówki przypadkowo poukładane. Wybrane dziecko przyporządkowuje odpowiednią wizytówkę do danego kolegi.

3. **Moje stopy** - *dzieci* odrysowują na grubym *kartonie* swoją lewą i prawą stopę i oba obrysy wycinają. Nauczycielka podpisuje wykonane przez dzieci szablony ich imieniem. Szablony zostają rozrzucone po całej sali. Na dany znak, każdy szuka swoich stóp, układa je napisami na wierzch w taki sposób, aby lewa stopa znajdowała się z lewej strony, a prawa z prawej. Wygrywa ten ,kto najszybciej stanie na swoich stopach..

4. **Krążą nasze imiona** - dzieci siedzą w kole. Każde trzyma w ręku swoją wizytówkę. Na znak nauczycielki (np. jedno uderzenie w tamburyno), dzieci podają swoją wizytówkę do sąsiada (krążą wizytówki). Na drugi umówiony znak (np. dwa uderzenia w tamburyn), dzieci przestają podawać swoje wizytówki, a następnie odczytują imiona, które trzymają w rękach.

5. **Imiona w parach** - dzieci siadają w parach naprzeciw siebie ze swoimi wizytówkami. Przedstawiając się sobie demonstrując wizytówkę: *Ja jestem Ania...* Następnie wymieniają się wizytówkami. Po przyjrzeniu się zapisowi imienia kolegi, wszyscy odkładają wizytówkę w oddalone miejsce i wracają. Na sygnał nauczyciela wybrane dziecko stara się odnaleźć wizytówkę dla swojego partnera.

6. **Śpiewam swoje imię** - dzieci mogą śpiewać swoje imię w całości, sylabami lub wyśpiewywać pojedyncze dźwięki, np. Ola, Ku-ba, , M-a-r-t-a.

SESJE CZYTANIA

Przyporządkowanie kartek z nazwami do otaczających dziecko przedmiotów. Wprowadzamy słowo pisane w otoczenie dziecka. Nazwanie słowem pisanym wszystkiego, co nas otacza. Na przykład mebli, zabawek, części naszego ciała, części ubrania, lalek, misiów, samochodzików, itp.

- **zaczarowany świat** - dziecko codziennie losuje lub dostaje kartki z nazwami różnych przedmiotów i dokłada je do tych przedmiotów; mówimy przy tym dzieciom, że np. świat jest zaczarowany, że wszystko jest ukryte, dopóki nie dołożę słowa do przedmiotu, jest on ukryty
- **znajdź słowo**- nauczycielka etykietuje kilkanaście przedmiotów, mebli, zabawek w sali. Dzieci losują duplikaty tych słów szukają ich, wśród rozwieszonych napisów i porównują
- **bingo wyrazowe**- każde dziecko otrzymuje jeden ze znanych im wyrazów. Nauczycielka czyta wybrane słowo głośno, a dziecko patrzy i porównuje, czy posiada wyraz, taki sam jak nauczycielka.
- **zabawy z kostką** - na poszczególnych ścianach kostki: kolory lub obrazki, np. owoców, warzyw, zwierząt itp. Dzieci siedzą w kręgu, wybrane dziecko rzuca kostką, mówi głośno słowo, które oznacza ściana kostki i odszukuje je wśród zestawu wyrazów przygotowanych do zabawy.
- **co robię?** - nauczycielka mówi na ucho dziecku nazwę czynności, np .czyta, śmieje się, rysuje, płacze, śpi, sprząta, biega, myje się itp. Ono ruchem pokazuje daną czynność pozostałe *dzieci* odgadują. Kto pierwszy zgadnie podchodzi do zestawu wyrazów i wybiera odpowiednie określenie.
- **słowniczek -kolory** - na tablicy umieszczamy paski kolorowego papieru. Dzieci losują nazwy kolorów i wieszają przy nich odpowiednie określenia

8.3 DZIECI PIĘCIOLETNIE

W tej grupie wiekowej, jeśli w danym roku szkolnym dopiero rozpoczynamy realizację programu, realizujemy zakres przewidziany dla dzieci trzyletnich z pominięciem słów prezentowanych migawkowo. A od listopada do końca lutego wprowadzić około 40- kilku rzeczowników z najbliższego otoczenia i po kilkanaście przymiotników i czasowników.

Około marca następuje prezentacja alfabetu i ćwiczenia fonetyczne na literach.

Wraz z prezentacją alfabetu zachęcamy do pierwszych prób pisania.

ZABAWY Z IMIONAMI

Wykorzystywać zabawy z imionami dla dzieci 3 i 4- letnich, oraz podane poniżej:

- **głuchy telefon z imionami**- dzieci siedzą w rzędzie, wyznaczone dziecko podaje koledze na ucho jedno z imion dzieci, kolejno każde dziecko przekazuje imię, a ostatnie dziecko mówi je na głos i wskazuje wizytówkę z tym imieniem, potem następuje zamiana
- **podaj litery do zapisania -słowa** - dzieci siedzą w kręgu ze swoimi wizytówkami. Nauczycielka mówi., że chce zapisać na tablicy na przykład wyraz „basen”. Pyta dzieci, które z nich ma w swoim imieniu litery potrzebne do zapisania tego wyrazu. Zgłaszane *przez* wychowanków litery zapisuje na tablicy w kolejności ich wymieniania, pozostawiając miejsce na te jeszcze nie podane. Należy prowokować dzieci, aby same proponowały słowa do zabawy
- **loteryjka fonetyczna z imionami** - dzieci siedzą ze swoimi wizytówkami, każde ma do dyspozycji kilka "pchełek" - (mogą to być klocki) - do zaznaczania liter biorących udział w grze. Nauczycielka, pisze na tablicy rzeczownik. Dzieci, w których imieniu występną litery tego rzeczownika, zgłaszają ten fakt i zaznaczają pchełką na wizytówce występujące w wyrazie podstawowym, litery. To dziecko, które pierwsze

zaznaczy wszystkie litery swego imienia, wygrywa. Wyrazy do gry mogą proponować dzieci

SESJE CZYTANIA

- **pory roku** - zabawa wzbogacająca słownictwo. Dzieci dzielą się spontanicznie na cztery grupy. Każda z nich wybiera jedną porę roku. Potem wyszukują planszę, na której została umieszczona pierwsza litera jej nazwy: Z - zima, W - wiosna, L - lato, J - jesień. Każda grupa ze zbioru wyrazów wybiera określenia pasujące do danej pory roku, np. zima , mróz, lód, śnieg, bałwan, sanki, łyżwy, narty, choinka, Gwiazdor itp.
- **słoneczko wyrazowe** - każde dziecko otrzymuje kartkę z narysowanym słoneczkiem. W środku słoneczka znajduje się sylaba pisana przez nauczycielkę. Spośród kartoników z dowolnymi sylabami, dzieci wyszukują te, które z sylabą w słoneczku mogą utworzyć nowy wyraz.
- **potrafię czytać z zamkniętymi oczami** - próby odczytywania ciałem liter, gdy nauczyciel (lub drugie dziecko) dokonuje zapisu na piecach dziecka. Jeżeli opanowało ono już umiejętność odczytywania pojedynczych liter można przejść do odczytywania krótkich wyrazów (trzy, czteroliterowych)
- **wyrazy do tańca** -w zabawie bierze udział parzysta liczba dzieci. Nauczycielka przedstawia kartoniki z wyrazami do tańca (jeden na parę). Następuje wspólne dzielenie na sylaby i rozcinanie kartoników (wyrazy dwusylabowe). Następnie wszystkie słowa gromadzi w jednym pojemniku. Dzieci losują po sylabie. Nauczycielka zaprasza dzieci do tańca w parach przy muzyce. Pary dobierają się tak, aby utworzyć wyraz i tańczyć. Po zakończeniu para odczytuje słowo, które tworzy.
- **szukaj słowa w słowie** - dzieci otrzymują kartoniki z wyrazami. Należy je tak dobrać, że jeden wyraz jest elementem drugiego (np. listek-lis, laska-las, parasol-para, pasta-pas). Na sygnał, dzieci poszukują swoje pary. Wygrywają te dzieci, które pierwsze znajdą odpowiednie wyrazy. Odmianę tej zabawy warto zastosować w okresie przed literowym, zastępując napisy obrazkami.

- **szukaj obrazka** - jedno z dzieci dysponuje bankiem liter. Na stole znajduje się wiele różnych obrazków. Bankier wybiera literę, a pozostali gracze starają się znaleźć jak najwięcej obrazków rozpoczynających się tą literą. Kto nazbiera najwięcej, zostaje bankierem. Litera raz wybrana nie bierze już udziału w grze następnej.

ROZDZIAŁ IX

EWALUACJA PROGRAMU

Istotnym elementem pracy pedagogicznej jest diagnozowanie osiągnięć wychowanków. Ewaluacja programu ma na celu sprawdzenie, czy „Zabawa w czytanie” umożliwiła dzieciom nabycie umiejętności globalnego czytania w zakresie emitowanych pojedynczych słów. Jak wpłynęła na czynny słownik dziecka i kształtowała umiejętność prawidłowej artykulacji. Czy dzieci nabyły umiejętność wyrażania własnego zadowolenia z nabytych umiejętności. Na ile umocniła się więź pomiędzy rówieśnikami i dostarczyła wspaniałej zabawy. Należy sądzić, że wprowadzenie elementów metod Ireny Majchrzak i Glenna Domana pełni niezwykle ważną rolę w procesie wspomagania nauki czytania. W świetle założeń nowoczesnej pedagogiki stosowanie wyżej wymienionych metod stwarza szansę optymalnych efektów w nabywaniu tej właśnie umiejętności.

W trakcie prowadzenia zajęć dzieci wykazują się swoimi kompetencjami, każde na swoim poziomie. Wystarczy obserwować stopień aktywności dzieci podczas zajęć i zabaw i notować swoje spostrzeżenia, aby mieć pełny obraz osiągnięć dzieci w zakresie nauki czytania.

Do przeprowadzenia ewaluacji może posłużyć nam przygotowana specjalna karta ewaluacji.

KARTA EWALUACJI

Imię i nazwisko dziecka:

.....

1. Odszukaj wizytówkę ze swoim imieniem:

- potrafi,
- nie potrafi.

2. Czyje to są wizytówki:

- rozpoznaje wszystkie,
- rozpoznaje większość,
- rozpoznaje nieliczne,
- nie rozpoznaje.

3. Ułóż z tych literek swoje imię (wg wzoru):
 - potrafi,
 - nie potrafi,
 - myli kolejność.
4. Ułóż te podpisy pod obrazkami (globalne rozpoznawanie):
 - potrafi,
 - potrafi nie wszystkie,
 - nie potrafi.
5. Wymień jakiś wyraz na literkę:
 - k-.....
 - n-.....
 - o-.....
6. Na jaką głoskę rozpoczyna się wyraz:
 - bajka-.....
 - rower-.....
 - cebula-.....
7. Wyklaskaj słowo: kreda, dywan, krokodyl, samochód
 - potrafi,
 - potrafi nie wszystkie,
 - nie potrafi.
8. Ułóż z tych literek jakieś wyrazy:
 - potrafi,
 - nie potrafi.
9. Połącz rysunek z jego nazwą:
 - potrafi,
 - potrafi nie wszystkie,
 - nie potrafi.

BIBLIOGRAFIA:

1. Arciszewska E. - *Sojusz metod* - Edukacja w przedszkolu, Warszawa 1998 r.
2. Arciszewska E., *Czytające przedszkolaki. Mit czy norma?*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2002 r.
3. Brzezińska A., *Gotowość dzieci w wieku przedszkolnym do czytania i pisania*, Poznań 1987, Wydawnictwo naukowe UAM
4. Chmielewska E. - *Czytanie sprawia radość* - w Wychowanie w Przedszkolu nr 5 / 1998 r.
5. Chmielewska E., *Zabawy logopedyczne i nie tylko. Poradnik dla nauczycieli i rodziców*, MAC Kielce 1995 r.
6. Doman G., Doman J. - *Jak nauczyć małe dziecko czytać – cicha rewolucja* - Excalibur, Bydgoszcz 1992 r.
7. Dembińska M., *Domowe zabawy logopedyczne*, WSiP, Warszawa 1997 r.
8. Dryden G. , Vos J. - *Rewolucja w uczeniu* - wyd. Moderski i S-ka Poznań 2000 r.
9. *Dziecko w zabawie i w świecie języka* - red. Brzezińska A., Smykowski B., Lutomski G., wyd. Zyski S-ka, Poznań 1995 r.
10. Hurlock E. - *Rozwój dziecka* - WSiP, Warszawa 1995 r.
11. Hannaford C., *Zmysłne ruchy, które doskonalą umysł. Podstawy kinezylogii edukacyjnej.*, MEDYK Warszawa 1998 r.
12. Kamińska K., *Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym* WSiP, Warszawa 1999r.
13. Kielar-Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, WSiP, Warszawa 1992 r.
14. Krzyżewska I., *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej*- Suwałki, 1998r.
15. Lorek M. - *W Apli - Papli* - Muza Szkolna Sp. z o. o. - Warszawa 1995 r.
16. Majchrzak I. - *Wprowadzenie dziecka w świat pisma* WSiP, Warszawa 2000 r.
17. Pokajewicz T. - *Zabawy wizytówkami* -w Wychowanie w Przedszkolu nr 6/2001 r.
18. *Twórcza kinezylogia w praktyce. Propozycje dla każdego.*, praca zbiorowa, KINED Warszawa 2002 r.
19. Więckowski R., *Początkowa nauka czytania*, w: Życie Szkoły nr 6/1997r.
20. *Zabawy dramowe w edukacji wczesnoszkolnej* - Oficyna Współczesna , Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli - Poznań 2000 r.